

Sosiaali- ja terveysministeriö
PL 33, 00023 Valtioneuvosto
kirjaamo@stm.fi

Viite STM022:00/2017

Luonnos hallituksen esitys laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä (versio 23.4.2018)

Hallituksen esitysluonnoksesta laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä on järjestetty kuulemistilaisuus 2.5.2018. Maakuntauudistusta valmistelevalta taholta tai maakuntaliitoilta ei ole pyydetty lausuntoa kyseisestä lakiluonnoksesta. Näkemyksemme mukaan tulevan maakunnan rakentumisessa ja erityisesti sen ollessa toiminnassa nyt lausunnolla oleva lakiluonnos on keskeisessä asemassa maakuntien sotepalvelujen onnistumisen kannalta, niin järjestäjien kuin tuottajien mutta myös integraation onnistumisen näkökulmista asiaa tarkasteltaessa.

Satakunnan sairaanhoitopiiri, Satakuntaliitto ja Satakunnan maakuntavalmistelu toteavat yhteisenä lausuntonaan seuraavaa.

Seuraavat asiat nousevat erityisesti tulevan maakunnan toiminnan näkökulmasta merkittäviksi. Esitys oli lausuntokierroksella tammikuussa 2017, jolloin sen yksi keskeisimmistä ehdotuksista liittyi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen tallentamiseen yhteen asiakasrekisteriin, erillisten terveydenhuollon ja sosiaalihuollon asiakasrekisterien sijaan. Erilliset terveydenhuollon ja sosiaalihuollon henkilörekisterit sekä niihin liittyvät monimutkaiset suostumus- ja kielto säännöt hankaloittavat sosiaali- ja terveyspalveluiden asiakaslähtöistä toteuttamista, erityisesti tilanteissa, jossa asiakkaan saamaan palvelukokonaisuuteen sisältyy sekä terveydenhuollon ja sosiaalihuollon palveluita. Esitysluonnosta koskeva lausuntopalaute oli lähes yksinomaan positiivista. Esitysluonnoksen todettiin toteuttavan hallitusohjelmassa linjattua vaatimusta asiakastiedon yhteiskäytöstä sosiaali- ja terveydenhuollossa. Kyseisessä esitysluonnoksessa todettiin, että siinä on otettu huomioon EU:n yleinen tietosuojasetus (EU)2016/679, samoin siinä todettiin sen myös olevan yhdenmukainen sosiaali- ja terveysministeriön Sote-tieto hyötykäyttöön –strategian kanssa. Uudessa 23.4.2018 päivätyssä luonnoksessa hallituksen esitykseksi ehdotus yhteisestä asiakasrekisteristä on kuitenkin poistettu.

Tulevan maakunnan palveluista sotepalvelujen, hoivan ja hoidon, on katsottava muodostavan yhden palvelukokonaisuuden. Maakuntavalmistelun näkökulmasta erityisiä huolia ovat lausuttavana olevan hallituksen esityksen toteutumisesta todennäköisesti seuraavat seikat: sotetietojen integraatio estyy, sotepalveluihin laadittujen asiakassuunnitelmien käytettävyys ei parane sekä maakunnan onnistuminen järjestäjätehtävässään vaarantuu. Lakiesitysluonnos ei myöskään noudata maakuntauudistuksen päätavoitteita. Lakiesityksen toteutuessa maakuntien ICT-valmistelu sosiaali- ja terveydenhuollon järjestelmäratkaisujen osalta ei olisi enää mahdollista nykyisten aikataulujen mukaisena samalla kun se sitoisi enenevästi sekä taloudellisia että henkilöresursseja.

Erilliset sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasrekisterit vaarantavat koko lasiesitykselle asetettujen tavoitteiden, sekä näihin liittyvien myös lakiluonnoksen vaikutusarvioinnissa viitattujen toiminnallisten ja taloudellisten hyötyjen toteutumisen. Lisäksi 2017 lausuttavana olleeseen lakiesitykseen nyt tehdyillä muutoksilla on laajemminkin vaikutuksia käynnissä olevan sosiaali- ja terveystietojen koskevan maakunta- ja soteuudistuksen tavoitteiden toteutumisen kannalta.

Käsityksemme mukaan tietosuoja-asetus ei estä kansallisesti laajentamasta terveydenhuollon tietoja koskevia käsittelyperusteita koskemaan sosiaalihuollon asiakastietoja. Sosiaali- ja terveystietojen käsittelyperusteet voitaisiin siis kansallisesti säätää yhtäläisiksi.

Lausuttavana olevan asiakastietolakiluonnoksen perusteluissa esitetty tulkinta sosiaalihuollon asiakastietojen ja terveydenhuollon potilastietojen eroavasta käyttötarkoituksesta ei tue soteuudistusta ja siihen sisältyviä integraatiotavoitteita. Esimerkiksi lakiesityksessä sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (HE 15/2017) muun muassa veloitetaan maakunta tunnistamaan paljon palveluja käyttävät asiakkaat sekä huolehtimaan palveluketjujen ja palvelukokonaisuuksien määrittelemisestä. Myös sosiaali- ja terveydenhuollon valinnanvapautta koskevassa lakiesityksessä (HE 16/2018) tiedon integraatio nähdään useassa yhteydessä valinnanvapausmallissa tavoiteltavan palvelujen integraation edellytyksenä. Erillisiin sosiaalihuollon ja terveydenhuollon henkilörekistereihin pohjautuva malli ei tue palvelujen integraation ja tämän edellyttämän tietointegraation onnistumista. Näkemyksemme mukaan EU:n tietosuoja-asetus jättää kuitenkin kansallista liikkumavaraa lainsäätäjälle nyt kysymyksessä olevan rekisterinpidon osalta, perusteluina erityisesti asetuksen resitaalit 4, 10 ja 45.

Tietosuoja-asetuksen 9 artiklan ("Erityisiä henkilötietoryhmiä koskeva käsittely") 1 kohdan perusteella sellaisten henkilötietojen käsittely, joista ilmenee rotu tai etninen alkuperä, poliittisia mielipiteitä, uskonnollinen tai filosofinen vakaumus tai ammattiliiton jäsenyys sekä geneettisten tai biometristen tietojen käsittely henkilön yksiselitteistä tunnistamista varten tai terveyttä koskevien tietojen taikka luonnollisen henkilön seksuaalista käyttäytymistä ja suuntautumista koskevien tietojen käsittely on kiellettyä.

Edellä mainittuja tietoja voisi artiklan 2 kohdan mukaan kuitenkin käsitellä tilanteissa, joissa

- käsittely on tarpeen rekisterinpitäjän tai rekisteröidyn veloitteiden ja erityisten oikeuksien noudattamiseksi työoikeuden, sosiaaliturvan ja sosiaalisen suojelun alalla, siltä osin kuin se sallitaan unionin oikeudessa tai jäsenvaltion lainsäädännössä tai jäsenvaltion lainsäädännön mukaisessa työehtosopimuksessa, jossa säädetään rekisteröidyn perusoikeuksia ja etuja koskevista asianmukaisista suojaustoimista, tai
- käsittely on tarpeen tärkeää yleistä etua koskevasta syystä unionin oikeuden tai jäsenvaltion lainsäädännön nojalla, edellyttäen että se on oikeasuhteinen tavoitteeseen nähden, siinä noudatetaan keskeisiltä osin oikeutta henkilötietojen suojaan ja siinä säädetään asianmukaisista ja erityisistä toimenpiteistä rekisteröidyn perusoikeuksien ja etujen suojaamiseksi, tai
- käsittely on tarpeen ennalta ehkäisevää tai työterveydenhuoltoa koskevia tarkoituksia varten, työntekijän työkyvyn arvioimiseksi, lääketieteellisiä diagnooseja varten, terveys- tai sosiaalihuollollisen hoidon tai käsittelyn suorittamiseksi taikka terveys- tai sosiaalihuollon palvelujen ja järjestelmien hallintoa varten unionin oikeuden tai jäsenvaltion lainsäädännön perusteella tai terveydenhuollon ammattilaisen kanssa tehdyn sopimuksen mukaisesti ja noudattaen saman artiklan 3 kohdassa esitettyjä edellytyksiä ja suojaustoimia.

Toimenpide-ehdotukset

EU tietosuoja-asetus ei näkemyksemme mukaan pyri estämään järkevää kansalliset ominaispiirteet huomioon ottavaa sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietoja koskevaa lainsäädäntöä tai tietojen käsittelyä perustellussa käyttötarkoituksessa sotepalveluja annettaessa. On selvää, että yhteisen henkilörekisterin sisälläkin työntekijöiden oikeus käsitellä henkilötietoja rajattaisiin kunkin tehtävien mukaiseksi ja tällöinkin tietoja voisi käsitellä vain perustellusta syystä.

Lakiesitys tulisi antaa eduskunnalle aiemmin 2017 esitetyn mukaisena. Joka tapauksessa asiakastietolaki tulee käsitellä yhdessä kansallisen tietosuojalain ja substanssilakimuutosten kanssa viimeistään syyskauden 2018 aikana eduskunnassa. Esitys tulisi hyväksyä ja saattaa voimaan siten, että sen toimeenpano maakunta- ja soteuudistuksen toimeenpanon yhteydessä 2020 alkaen voidaan mahdollistaa.

Porissa 4.5.2018

Ermo Haavisto
sairaanhoitopiirin johtaja
Satakunnan sairaanhoitopiiri

Asko Aro-Heinilä
maakuntajohtaja
Satakuntaliitto

Terttu Nordman
muutosjohtaja
Satakunnan maakuntaudistus